

KONINKLIJK
LGOG

MAAS & DUIN

Tijdschrift van het LGOG Kring Venlo 2020

IN DIT NUMMER ONDER ANDERE:

GESCHIEDENIS FRANS MAAS EXPEDITIE

DE VERDWENEN DONJON VAN BAARLO

EEN ONBEKENDE TEKENING VAN HELDEN

Een onbekende tekening van Helden

Joep Haffmans

Het was een interessante publicatie van de hand van Gerard Venner in het LGOG-jaarboek van 2018 over Charles Guillon (1811-1873) Deze Roermondse notaris, die in Panningen begraven ligt naast zijn echtgenote, de Heldense burgemeestersdochter Maria Engels, was een groot verzamelaar van oudheden. Hij was ooit de bezitter van de 'Heldense Sierschijf', thans een van de topstukken in de collectie van het Leidse Rijksmuseum van Oudheden. Maar meer nog dan door de inhoud van het artikel werd mijn interesse gewekt door een illustratie die erbij was opgenomen. Het was een afbeelding op postzegelformaat van een oude tekening met een dorpsgezicht van Helden.

Nadere informatie over deze aquarel ontbrak. Daar wilde ik toch wel wat meer van weten. Ik vond het een intrigerende gedachte, dat we hier te maken hadden met een tot dusver onbekende en nergens gepubliceerde tekening van mijn geboortedorp en vrijwel zeker ook nog het oudst bekende totaalbeeld van Helden. Dit temeer omdat Helden stiefmoederlijk bedeed is met oude afbeeldingen. Na enig zoekwerk met behulp van de fotograaf van de tekening kwam ik uit bij de bezitter ervan: een oudere heer die in de buurt van Roermond woont en die van moederskant van Heldense komaf is. Hij bleek nog een ver familielid van mij te zijn ook: zijn grootvader en mijn overgrootvader waren broers. Dat gaf genoeg stof voor een artikel in *De Moennik*. Na de publicatie hiervan bleek het voor LGOG-kring Venlo een verrassing om te zien hoe een artikel in de *Publications* kan inspireren tot verder lokaal onderzoek in haar kringgebied. Onderzoek dat mogelijk een aanzet kan geven tot collectievorming van historisch erfgoed in deze regio en daarom boeiend genoeg is om aandacht in *Maas & Duin* te krijgen.

In tegenstelling tot veel kleine dorpen uit de rest van Nederland zijn er geen oude gravures van Helden bekend, laat staan originele tekeningen. De weinige oude afbeeldingen van Helden betreffen enkele cartografische detailtekeningen, een 18^e-eeuwse tekening van Jan de Beijer van het Huys ten Hove en een ontwerp-tekening van het raadhuis aan de Pool uit de Pruisische tijd. Dat is

het wel zo ongeveer. Deze tekening, met een afmeting van 47 x 37 cm, stelt het dorp Helden voor en heeft het Franstalig onderschrift: 'Vue du Village de Helden'. Ze is uitgevoerd in waterverf en inkt en niet gesigneerd. Op basis van de afgebeelde gebouwen en de dracht van de afgebeelde personen is zij te dateren in het begin van de 19^e eeuw, zo omstreeks 1810-1820. De tekenaar heeft zich aan de noordkant van het dorp bevonden, ongeveer ter hoogte van de huidige Pastoor Knippenberghstraat of de Sint Lambertusstraat. Centraal is de Dörper Sint Lambertuskerk afgebeeld, zoals die voor de oorlog bestond. De weergave hiervan is beslist accuraat te noemen en komt overeen met andere afbeeldingen die van de oude kerk bekend zijn. De wijzers van de torenklok geven kwart voor drie aan. Ook de andere bebouwing rond de Pool is duidelijk en nauwkeurig vastgelegd. Het grote gebouw links is het huis van Petrus de Koning (1754-1826), dat hij rond 1795 na zijn terugkomst uit Indië, waar hij fortuin had gemaakt, liet bouwen op de plaats van twee oudere woningen. Het huis De Koning (later in de 19^e eeuw verkocht aan de familie Haffmans en omgedoopt in 'Villa Maria') werd in 1934 afgebroken. De bestaande foto's geven niet het imposante formaat van het huis weer, dat uit de tekening blijkt. Rechts vóór de kerk ligt het nog steeds bestaande huis waar op dit moment Bed & Breakfast 'Poolzicht' gevestigd is. Dit huis werd in 1752 gebouwd. In het begin van de 19^e eeuw werd het bewoond door Jan Joseph Verhaegh, burgemeester van Helden. Rechts daarvan is de achterkant van het huis Verlaak zichtbaar. Tussen beide huizen in doemen de wieken op van de molen aan de Dreese.

De maker of maakster heeft de voorgrond van de tekening gestoffeerd met allerlei menselijke figuren. We zien een boer met paard en wagen, een ruiter te paard, twee wandelende personen, een moeder met kinderen, een jager met zijn hond en op de voorgrond een koeienhoedster. De matige kwaliteit van dit detail van de tekening verraadt dat we niet echt met een groot kunstenaar te maken hebben. De manier waarop de gebouwen zijn vastgelegd, het perspectief en het kleurgebruik wijzen er niettemin op dat de anonieme tekenaar een zekere opleiding moet hebben genoten.

Even vermoedde ik dat de maker van de tekening Jhr. Alexander Frans van Aefferden (1767-1840) zou kunnen zijn, die als topografisch tekenaar actief was in Limburg aan het begin van de 19e eeuw. Maar Gerard Venner, schrijver van de oevrecatalogus van Van Aefferden, kon deze toeschrijving niet onderschrijven. Hoewel er overeenkomsten te vinden zijn in kleurgebruik en stoffering, biedt het Heldense dorpsgezicht te weinig concrete aanknopingspunten om die naam definitief aan de tekening te verbinden.

Het is een bekend gegeven dat kinderen 'van den goeuden stand' in de 18e en 19e eeuw uitgebreid tekenonderricht genoten. Dat werd gezien als een belangrijk deel van de opvoeding. Het is mogelijk dat een van de kinderen van Petrus de Koning in aanmerking komt als maker van de tekening van Helden. Dit is te meer aannemelijk omdat de voormalige eigenaar van de tekening een rechtstreekse afstammeling was van Theodora De Rijk- De Koning (1800-1878), een dochter van Petrus. Inmiddels heb ik de tekening voor mijn eigen collectie kunnen verwerven.

Joep Haffmans

Joep Haffmans (Helden 1948) ging eind jaren '60 in Utrecht rechten studeren en woont nog steeds in die stad. Het was aanvankelijk de bedoeling dat hij de familietraditie zou voortzetten; vier generaties Haffmans voor hem waren notaris in Helden. Maar het liep anders. Tijdens zijn studie kwam hij in contact met de wereld van kunst en antiek, die hem veel meer boeide dan de juristerij. Opgegroeid met een grote collectie kunstvoorwerpen en antiek in zijn voorouderlijk huis in Helden was dit bekend terrein voor hem. Zijn belangstelling leidde ertoe dat hij na het voltooien van zijn studie in 1975, in Utrecht zijn kunst- en antiekhandel oprichtte waarin hij nog steeds actief is. Zijn belangstelling voor geschiedenis en kunst die aan zijn geboortestreek gerelateerd zijn, blijkt uit artikelen die hij eerder schreef voor *De Moennik*. Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden en de Maasgouw. Als vooruitgeschoven post boven de grote rivieren was Haffmans regelmatig betrokken bij interessante aanwinsten voor de collectie Limburgensia van het Limburgs Museum in Venlo. Zo konden door zijn toedoen onder meer 17e-eeuws Limburgs schutterszilver, 18e-eeuws Maastrichts stadszilver en een stel fraaie portretten van de hand van de in Noord-Limburg actieve portrettist Theodoor Bohres aan de verzameling van het museum worden toegevoegd.

Bronvermelding

- G.H.A. Venner, 'Charles Guillon (1811-1873). Een notabel verzamelaar en zijn omgeving', in *Publications de la Société Historique et Archeologique dans le Limbourg. Jaarboek 2018*, pp. 161-203.
- Joep Haffmans, 'Onbekende tekening van Helden' in: *De Moennik. Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden*, nr. 68 (Maart 2020), p. 23.
- Zie de website www.haffmansantiek.nl
- Joep Haffmans, 'De kunst- en antiekcollectie in Villa Haffmans', in: *De Moennik. Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden*, nr. 50 (Maart 2014), pp. 15-19, 22-23. en 'De portretschilder Theodorus Bohres en zijn relatie met Helden', *De Moennik. Historisch tijdschrift van Heemkundevereniging Helden*, nr. 53 (Maart 2015), pp. 18-19, 22-23. Beide artikelen zijn op het internet vindbaar via de website www.haffmansantiek.nl / homepage (naar beneden scrollen naar 'links').
- Joep Haffmans, 'Erich Wichman in Limburg', in: *De Maasgouw. Tijdschrift voor Limburgse geschiedenis en oudheidkunde* (119), juni 2009, pp. 81-92.